

ЗДОБУТКИ ДВАДЦЯТИ РОКІВ ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА (коротко про них)

1. Нам вдалося пройти складний шлях зміни світоглядних орієнтацій, здолати: опійний підхід до релігії, який домінував десятиліттями; упередженість щодо релігійних явищ і процесів; підхід конфесійної вибірковості; обмеженість в розумінні свободи совісті. В нашій дослідницькій роботі стали домінуючими принципи об'єктивності, історизму, світоглядного плюралізму, конфесійної незаангажованості та ін. Ми визначилися в сутності і предметі релігієзнавства, його дисциплінарній структурі. Опрацьовуємо зміст кожної з дисциплін, готуючи комплект навчальних посібників.

2. Нам (разом з УАР) вдалося зберегти в Україні релігієзнавство як окрему сферу гуманітарного знання і добитися включення предмету «Релігієзнавство» до навчальних планів всіх вишів. Це спричинило появу кафедр, а то й факультетів релігієзнавства в ряді вузів. Всім цим, а також створенням на базі Відділення Української Асоціації релігієзнавців і її осередків майже в 20 областях, ми зберегли від розсіювання і помножили кадри з нашого фаху. Лише на спецраді Відділення за останні 10 років мали 106 захистів.

3. Такої потужної за кадровим складом і продуктивністю праці академічної інституції, як наше Відділення (9 докторів і 11 кандидатів наук, 22 почесних наукових співробітників із зарубіжжя і України, які постійно співпрацюють з нами), не має жодна країна не лише на теренах СНД, а й в світі. Відділення ввійшло у світовий релігієзнавчий простір, творчо співпрацюючи з 5 міжнародними релігієзнавчими асоціаціями, куруючи роботу при ньому створену і нині діючу Координаційну Раду з теоретичного і практичного релігієзнавства країн СНД і Балтії. Протягом останніх 10 років Відділення мало більше ста виїздів своїх співробітників на різні міжнародні наукові зібрання і релігійні заходи в понад 20 країн світу (США, Франція, Італія/Ватикан, Японія, Індія, Австралія, Росія, Польща, Іспанія, Канада, Англія та ін.), виголошувало наші доповіді в комісіях Євросоюзу.

4. Виконано біля 20 фундаментальних наукових тем. Видруковано до 350 праць лише книжково-брошурної форми, вміщено біля тисячі статей і тез співробітників в інших збірниках, енциклопедіях, журналах, газетах, на різних сайтах та ін. Основні праці: «Академічне релігієзнавство» (2000, 2008), «Історія релігії в Україні» (1999), десяти томник «Історія релігії в Україні» (1996-2011), «Релігієзнавчий словник» (1996), 8 книг з циклу «Християнство в світі і в

Україні», 15 – з циклу «Свобода буття релігії», 5 - з циклу «Релігієзнавство української діаспори», проекти «Україна релігійна» (в 2-х кн., 2010), «Релігія-Світ-Україна» (в 3-х кн., 2009-2011), «Релігієзнавство України» (в 2-х кн., 2010-2012), «Вопросы религии и религиоведения: Религиоведение Украины» (в 2-х т., 2010), чотири авторські підручники з релігієзнавства та ін. Видруковували щорічник «Релігійна свобода» - вже є 16 чисел, кварталник «Українське релігієзнавство» - 60, щомісячник «Релігійна панорама» -132. Готується до друку трьохтомна «Українська Релігієзнавча Енциклопедія», «Релігійний атлас України» та ін.

5. Особливість українського академічного релігієзнавства - воно є не лише теоретичне, а й дієво практичне. Ми започаткували виокремлення практичного релігієзнавства в структурі нашої науки. Релігієзнавці стали потрібними, точніше - затребуваними для державних органів, низки конфесій, ЗМІ, навчальних і правозахисних закладів та ін. Нами підготовлено більше ста різних науково-експертних і аналітичних матеріалів з проблем релігійного життя, державно-конфесійних відносин тощо. В факті наявності в країні толерантності міжконфесійних відносин є помітна часточка й нашої діяльності, постійної співпраці з державним органом у справах релігії. Розроблено і читається у вишах 12 різних релігієзнавчих спецкурсів. Здобутки досліджень виходили у світ шляхом доповідей про них на 112 організованих чи співорганізованих нами наукових конференціях міжнародного і всеукраїнського масштабу 2001-2011 років, на щомісячному теоретичному семінарі Відділення.

Наше бачення основних видів роботи на ближче майбутнє включає зокрема:

- вирішення питання подальшого статусу Відділення в системі Академії наук, бо ж в рамках фактично відділу академічного інституту нам тісно, особливо при міжнародній співпраці;
- утворення відділу соціології релігії і розв'язання питання його кадрового забезпечення;
- видрук трьохтомної «Української Релігієзнавчої Енциклопедії» і «Атласу релігійного життя України», монографій-підручників «Історії богослів'я України» та «Історії релігієзнавчої думки України», монографії «Релігійність Українця», вибраних праць І. Ортинського «Релігія в історії України» і М. Боголюбова «Філософія релігії»;
- кооперування з іншими релігієзнавчими інституціями, розширення сфери творчої співпраці.

Можна планувати більше, але постає питання фінансового і кадрового забезпечення цього.

Відповідати недобаченкам нас не варто: здобутки нашої роботи засвідчують, ким вони є.

**Проф. А. КОЛОДНИЙ –
керівник Відділення релігієзнавства
ІФ НАН України**

УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ РЕЛІГІЄЗНАВЦІВ
(ухвала звітно-виборчих зборів грудня 2011 року)

ПРАВЛІННЯ АСОЦІАЦІЇ: 1.Бабій М.Ю. 2.Бондаренко В. Д. (за згодою).
3.Бучма О.В. 4.Докаш В.І. 5.Здіорук С.І. 6.Климов В.В. 7.Козловський І.А. 8.Колодний А.М. 9.Кулагіна-Стадніченко Г.М. 10.Лубський В.І. 11.Любчик В.П. 12.Павленко П.Ю. 13.Саган О.Н. 14.Филипович Л.О. 15.Черенков М.М. 16.Юраш А.В. 17.Яроцький П.Л.

ЧЛЕНИ ПРАВЛІННЯ – ГОЛОВИ ОБЛАСНИХ ОСЕРЕДКІВ:
1.Волинський – Л.Кондратик. 2.Рівненський – Н.Стоколос.
3.Житомирський – П.Саух. 4.Львівський – С.Боруцький.
5.Закарпатський – М.Полінчак. 6.Тернопільський – Я.Стоцький.
7.Хмельницький – Л.Виговський. 8.Чернівецький – В.Докаш.
9.Вінницький – Т.Беднарчик. 10.Київ і Київський – О.Предко.
11.Сумський – І.Мозговий. 12.Чернігівський – О.Колесник.
13.Харківський – І.Шудрик. 14.Донецький – І.Козловський.
15.Дніпропетровський – М.Мурашкін. 16.Запорізький – В.Калюжний.
17.Херсонський – К.Недзельський. 18.Одеський – П.Лобазов /
Е.Мартинюк. 19.Полтавський – Р.Сітарчук. 20.Франківський – С.Кияк.
21.Луганський – Н.Звонок. 22.Кримський – А.Булатов.

БЮРО ПРАВЛІННЯ УАР: А.Колодний – президент; М.Бабій, В.Лубський і Л.Филипович – віце-президенти; Г.Кулагіна- Стадніченко – вчений секретар; О.Бучма, С. Здіорук, В.Климов, В.Любчик, П.Павленко, О.Саган і П.Яроцький – члени бюро.

РЕВІЗІЙНА КОМІСІЯ. БУХГАЛТЕРІЯ: Бучма О.В. – голова; Базик Д. В., Гудима А.М. і Недзельський К.К. – члени комісії. Недзельська Ю.К. – бухгалтер УАР.

ЧЛЕНИ ПРАВЛІННЯ – ВІДПОВІДАЛЬНІ СФЕР ДІЯЛЬНОСТІ УАР: М. Бабій – за організаційну роботу і роботу Правління; В.Климов – за заходи з толерантизації релігійного життя; І.Козловський – за діяльність східно-південних осередків; В.Лубський – за діяльність УАР в навчальній сфері; О.Саган, М.Черенков – за зв'язки з конфесіями; С.Здіорук - за зв'язки з державними і громадськими організаціями; П.Павленко – за видавничу діяльність; Л.Филипович – за міжнародні зв'язки; А.Юраш – за діяльність західно-центральных осередків; П.Яроцький – за координацію релігійнознавчих досліджень.

**ПЛАН РОБОТИ
УКРАЇНСЬКОЇ АСОЦІАЦІЇ РЕЛІГІЄЗНАВЦІВ
НА 2012-2014 РОКИ**

1. Провести звітно-виборні і проводити щорічно звітні збори обласних (міських) осередків Української Асоціації релігієзнавців. *Термін виконання:* січень-березень 2012, 2013, 2014 рр. *Відповідальні:* Бабій М.Ю., Кулагіна-Стадніченко Г.М., керівники обласних осередків.
2. Провести переоблік й переатестацію членів обласних (міських) осередків УАР і видати членам УАР відповідні посвідчення. *Термін виконання:* протягом січня-квітня 2012 р. *Відповідальні:* Бабій М.Ю., Кулагіна-Стадніченко Г.М., керівники обласних осередків
3. Інформувати через обласні осередки всіх членів УАР про різного типу релігієзнавчі наукові заходи, конференції з метою забезпечення ширшої їх участі в них. *Термін виконання:* протягом 2012-2014 рр. *Відповідальні:* Филипович Л.О., Недавня О.В., керівники обласних осередків
4. Налагодити зацікавлену співпрацю УАР з Міжконфесійною Радою Церков і релігійних організацій України та релігійними спільнотами на місцях. *Термін виконання:* протягом 2012-2014 рр. *Відповідальні:* Колодний А.М., Саган О.Н., Любчик В.П., керівники обласних осередків
5. Обласним організаціям внести пропозиції щодо проведення на їхній базі тематичних наукових конференцій, Днів толерантності, релігієзнавчих конкурсів, лекторіїв, а Правлінню УАР розглянути ці матеріали та розробити графік проведення цих заходів на означені роки. *Термін виконання:* січень-квітень 2012 р. *Відповідальні:* Филипович Л.О., Кулагіна-Стадніченко Г.М., керівники обласних осередків
6. Завершити видрук 10-томної «Історії релігій в Україні». Видрукувати доопрацьованими 1-3 томи Історії. *Термін виконання:* 2012 -2013 р. *Відповідальні:* Колодний А.М., Павленко П.Ю., Яроцький П.Л., Саган О.Н., Климов В.В.
7. Завершити роботу з написання і видруку двохтомної «Української Релігієзнавчої Енциклопедії». Забезпечити активну участь у написанні до неї статей-довідок членів УАР з областей. *Термін виконання:* 2013 р. *Відповідальні:* Колодний А.М., Яроцький П.Л., Павленко П.Ю., Титаренко В., Шевченко В.В., керівники обласних осередків.
8. Підготувати до друку книги-підручники «Історія релігієзнавчої думки України» та «Історія богословської думки України». *Термін виконання:* 2013-2014 р. *Відповідальні:* Колодний А.М., Яроцький П.Л., Климов В.В., Шевченко В.В..
9. Провести нараду-семінар зав. кафедрами і деканів факультетів релігієзнавчої спеціалізації вузів України. *Термін виконання:* 2012 р. *Відповідальні:* Лубський В.Й., Докаш В.І., Бабій М.Ю.

10. Кожному обласному осередку провести 1-2 наукові конференції відповідно до традиційної для них тематики. *Термін виконання:* протягом 2012-2014 рр. *Відповідальні:* Филипович Л.О., керівники обласних осередків УАР
11. Актуалізувати роботу Координаційної Ради з релігієзнавства. Видрукувати тематику бажаних дисертаційних досліджень. *Термін виконання:* 2012 р. *Відповідальні:* Колодний А.М., Яроцький П.Л., Недавня О.В.
12. Відродити творчу співпрацю УАР із Держдепрелігії Міністерства культури та його підрозділами в областях, зокрема – у проведенні Днів релігійної толерантності в областях України, тематичних конференцій тощо. *Термін виконання:* 2012-2014 рр. *Відповідальні:* Бабій М.Ю., Филипович Л.О., Любчик В.П., керівники обласних осередків УАР.
13. Опрацювати «Концепцію толерантності міжконфесійних відносин в Україні». *Термін виконання:* 2013р. *Відповідальні:* Колодний А.М., Бабій М.Ю., Климов В., Любчик В.П., Саган О.Н., Яроцький П., Филипович Л.О., Черенков М.
14. Вивчити питання організації і проведення тематичних релігієзнавчих лекторіїв на базі окуремих обласних організацій України. *Термін виконання:* протягом 2012-2014 рр. *Відповідальні:* Яроцький П.Л., Здіорук С.І., Бучма О.В., керівники обласних осередків
15. Налагодити регулярну роботу сайту УАР. *Термін виконання:* протягом 2012-2014 рр. *Відповідальні:* Филипович Л.О., Недавня О.В.
16. Інформувати через обласні осередки всіх членів УАР про релігієзнавчі заходи, зокрема – конференції і видруки Відділення релігієзнавства, про можливості ширшої участі релігієзнавців України у міжнародних релігієзнавчих заходах. *Термін виконання:* протягом 2012-2014 рр. *Відповідальні:* Филипович Л.О., Кулагіна-Стадніченко Г.М., Недавня О.В.
17. Вирішити питання проведення творчих конкурсів релігієзнавців України. *Термін виконання:* протягом 2012-2014 рр. *Відповідальні:* Яроцький П.Л., Лубський В.Й., Здіорук С.І., Черенков М.
18. Продовжити видрук квартальника «Українське релігієзнавство» як органу Української Асоціації Релігієзнавців та щорічника «Релігійна свобода». *Термін виконання:* протягом 2012-2014 рр. *Відповідальні:* Колодний А.М., Павленко П.Ю., Бабій М.Ю.
19. Провести дві міжнародні конференції з питань релігійної свободи з видруком щорічника «Релігійна свобода». *Термін виконання:* протягом 2012-2014 рр. *Відповідальні:* Филипович Л.О., Бабій М.Ю., Саган О.Н., Любчик В.П., Павленко П.Ю.
20. Надавати підтримку Музею історії релігії (Львів) у проведенні щорічної наукової конференції «Історія релігії в Україні» з видруком її матеріалів. *Термін виконання:* 2012-2014 рр. *Відповідальні:* Колодний А.М., Недавня О.В., львівський осередок УАР
21. Налагодити і постійно підтримувати тісні творчі зв'язки із ЗМІ. Провести зустріч-семінар із журналістами, які спеціалізуються з релігієзнавчої

тематики. *Термін виконання:* протягом 2012-2014 рр. *Відповідальні:* Саган О.Н., Бабій М.Ю., Филипович Л.О.

22. Продовжити співпрацю з міжнародними релігієзнавчими асоціаціями. Віднайти можливість активізації обміну інформацією, видруками із зарубіжними інституціями. Вирішити питання видруку інформаційно-рекламної книги «Релігієзнавство України» англійською мовою. *Термін виконання:* постійно, 2012 р. *Відповідальні:* Филипович Л.О., Колодний А.М., Єленський В.Є.

**СПЕЦІАЛІЗОВАНА РАДА
ІЗ ЗАХИСТУ РЕЛІГІЄЗНАВЧИХ ДИСЕРТАЦІЙ
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ІФ НАНУ
В 2011 РОЦІ**

1. Наказом ВАК України № 260 від 14.03.2001 р. до 14.03.2004 р. продовжені повноваження спеціалізованої вченої ради на період до 14.03.2004 р. проводити захисти дисертацій зі спеціальності 09.00.11 – релігієзнавство (у галузі філософських, історичних та соціологічних наук), а наказом ВАК України № 256 від 19.04.04 створена спеціалізована вчена рада Д 26.161.03 з правом прийняття до розгляду та проведення захистів на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) наук зі спеціальності 09.00.11. – релігієзнавство (у галузі філософських, історичних та соціологічних наук) з терміном повноважень від 14 квітня 2004 року до 14 квітня 2007 року. Наказом ВАК України № 135 від 11.03.2010 створена спеціалізована вчена рада Д 26.161.03 з правом прийняття до розгляду та проведення захистів на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) наук зі спеціальності 09.00.11. – релігієзнавство (у галузі філософських, історичних та соціологічних наук) з терміном повноважень від 16.03.2010 по 16.03.2013 р.

2. За звітній період відбулося 8 засідань Спеціалізованої вченої ради, на яких проведено захист 1 докторської (зі спеціальності 09.00.11 – релігієзнавство (філософські науки), 2 кандидатські дисертації (зі спеціальності 09.00.11 – релігієзнавство (філософські науки)), 2 кандидатські дисертації (зі спеціальності 09.00.11 – релігієзнавство (історичні науки)). Всі захищені в раді дисертації написані українською мовою.

Аналіз дисертацій розглянутих радою

Філософські науки.

Захист докторських дисертацій.

Чорноморець Юрій Павлович. **Еволюція візантійського неоплатонізму.** Дисертація є цілісним релігієзнавчим дослідженням, в якому здійснено аналіз закономірностей еволюції візантійського неоплатонізму. Відмінною рисою візантійського неоплатонізму є побудова філософської теології, ідею якої засновники візантійського неоплатонізму запозичили з системи Прокла. У межах першого кола еволюції візантійського неоплатонізму виникли три оригінальні філософські системи: антиметафізична філософія надбуття Діонісія (Філопона), філософія буття Максима Сповідника і метафізика візантійських есенціалістів VII – початку XIV століть. У 30-ті роки XIV століття внаслідок теологічних дискусій виникла особлива форма візантійського неоплатонізму – паламізм, яка в межах власного інтенсивного розвитку пройшла три стадії еволюції, аналогічні до загального ходу еволюції класичного візантійського неоплатонізму: неоареопагітизм Палами, християнське прокліанство Каліста Ангелікуда, паламітська схоластика другої половини XIV і XV століть. Дослідження еволюції візантійського неоплатонізму дозволяє виявити конкретні форми, яких набував вплив філософії на християнську теологію на грецькому Сході в VI – XV століттях.

Захист кандидатських дисертацій.

Булатов Айдер Аметович. **Внутрішньоісламські протиріччя в мусульманській уммі Криму: природа, стан, еволюція.** У роботі проаналізовані сутність, еволюція, специфіка, форми релігійних протиріч в мусульманській уммі Криму, обґрунтовані методологічні підходи до їх вивчення. Досліджено онтологічні й феноменологічні аспекти генезису внутрішньоісламських протиріч, визначений спектр їх реальних і потенційних наслідків, охарактеризовані інституційні прояви цих протиріч на терені АР Крим. Автор визначає умови і засоби відродження традиційної для Криму толерантної моделі ісламу та шляхи вироблення стратегії внутрішньоісламського консенсусу.

Халезова Л. В. **Життя та богословсько-проповідницька діяльність В. Войно-Ясенецького (архієпископа Луки) в контексті його філософсько-релігійних поглядів.** Дисертація є комплексним дослідженням життя та богословсько-проповідницької діяльності В. Войно-Ясенецького (архієпископа Кримського Луки) в контексті його філософсько-релігійних поглядів, які характеризувалися цілісністю та виразною креаціоністською спрямованістю, обумовивши чимало труднощів та випробувань на страдницькому життєвому шляху мислителя. Показано, що, опираючись на досягнення західної філософії, а також на кращі природничо-наукові дослідження, В. Войно-Ясенецький тяжів до синтезу наукового, філософського й релігійного знання, а

також зробив помітний внесок у розробку тріадологічної проблематики на рівні “дух – душа – тіло”. З’ясовано, що, ґрунтуючись на біблійному базисі, зазначена проблематика знайшла найбільш повне відображення в трактатах “Наука і релігія”, “Дух, душа і тіло”, а також в численних проповідях.

Історичні науки.

Швець Леонід Миколайович. Особливості реалізації місцевими органами влади державної політики СРСР щодо громад РПЦ в Україні (середина 1940-х — перша половина 1960-х рр.). У дисертації висвітлюється діяльність місцевих органів влади по реалізації релігійної політики в УРСР упродовж середини 1940 — першої половини 1960-х рр. Розглянуто процес формування та функціонування апарату уповноважених Ради у справах Руської православної церкви в Україні. Проаналізовано місце та значення інституту уповноважених у реалізації державної політики щодо РПЦ у республіці. Простежено особливості діяльності низових радянських органів влади щодо громад РПЦ. Проаналізовано регіональні відмінності в сфері державно-церковних взаємин. Виявлено, що місцеві органи влади реалізовували свою лінію щодо РПЦ, яка незавжди співпадала з політикою центральних органів, часто з порушеннями норм чинного радянського законодавства. Охарактеризовано основні форми і методи роботи партійних та радянських органів, спрямовані на скорочення релігійності населення.

Помаз Юлія Володимирівна. Ліквідація культових споруд РПЦ як напрям державної політики у сфері релігії в Українській РСР (середина 1940-х — перша половина 1970-х років). У дисертації проаналізований процес ліквідації культових споруд РПЦ із урахуванням суспільно-політичних перетворень в Українській РСР у середині 1940-х — першій половині 1970-х рр. Визначені причини форсованого скорочення релігійної мережі. Висвітлені форми та методи реалізації державної політики щодо РПЦ, основні її засади відносно культових споруд. Обґрунтовано періодизацію процесу закриття та ліквідації культових споруд, визначені регіональні особливості політики партійно-державних структур щодо церковних об’єктів. Охарактеризовані напрямки діяльності органів влади та громадськості в сфері охорони сакральних пам’яток у означений період. Підсумовано, що ліквідація культових споруд в Україні, найбільш виражена наприкінці 1950-х — на початку 1960-х рр., була цілеспрямованим напрямом державної політики, яка здійснювалася у відповідності із визначеними КПРС світоглядними та ідеологічними пріоритетами державного керівництва СРСР та УРСР, визначалася особливостями суспільно-політичних трансформацій в країні.

*Голова вченої ради докт. філософ. наук, проф. КОЛОДНИЙ А.М.
Вчений секретар ради канд. філософ. наук, доц. БУЧМА О.В.*